

GİRİŞ

Tarihin ilk çağlarından başlayarak 20. Yüzyılın sonlarına kadar insanlar genelde bedensel olarak çalışmışlar ve yaptıkları işlerin daha kolay ve kısa sürede nasıl yapılması gerektiğini araştırarak geçirmişlerdir. 20. Yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise bu araştırmalar sonuç vermeye başlamış ve bilgisayar sistemleri geliştirilmiştir. Bilgisayarların kullanılmasıyla artık bedensel faaliyetlerin yerini zihinsel faaliyetler almaya başlamıştır.

Zihinsel faaliyetlerin bir ürünü olan bilgisayar yazılımları ile hesaplamalar bilgisayar ortamında daha hızlı ve güvenilir bir şekilde yapılmaya başlanmıştır.

21. yüzyıla girildiğinde birçok bilgisayar birbirine bağlanarak internet ağı yapıları geliştirilmiştir. İnternetin yaygınlaşmasıyla bilginin derlenerek toplanıp daha anlamlı hale getirilmesi ve bu bilgilere erişim her geçen gün daha fazla önem arz etmeye başlamıştır. Bilginin istenilen zaman ve yerde doğru olarak elde edilebilmesi için ilk günlerde basit web siteleri geliştirilmiştir. Daha sonra bilginin büyük boyutlara ulaşmasıyla birlikte zengin içerikleri (ses, video, resim vb.) kontrol edebilmek amacıyla dinamik web siteleri (İçerik yönetim Sistemleri) kullanılmaya başlanmıştır.

Bu bölümde İçerik Yönetim sistemlerinin yapısı, çeşitleri, bu sistemlerin nasıl seçildiği ve maliyet hesabı anlatılacaktır.

İÇERİK YÖNETİMİ SİSTEMLERİ

Günümüzde internete bağlı uygulamalar, her geçen gün biraz daha yaygınlaşmakta ve birçok hizmetin (e-ticaret, e-devlet, müzik, film, gazete, dergi, vb.) internet ortamında sunulmasını zorunlu hale getirmektedir.

Zengin içeriklere (oyun, müzik, film, haber vb.) sahip sitelerde yer alan bilgilerin birçok kişi tarafından hazırlanması, yayınlaması, güncellenmesi “İçerik Yönetimi” kavramını internet teknolojilerinde ihtiyaç duyulan bir kavram haline getirmiştir.

İçerik yönetim sistemi (İYS, İng.: Content Management System ya da CMS), web sitelerine ait içerikleri yönetmek ve kontrol etmek amacıyla hazırlanmış yazılımlardır. Günümüzde teknolojiye yapılan yatırımların her geçen gün artmasıyla Web siteleri üzerinden hizmet üretenler, İçerik Yönetim Sistemlerini (İYS) kullanmaktadırlar.

Basit bir web sayfasını hazırlamak bile tasarımcı için çok zaman alıcıdır. Kırık linkleri takip etmek, menü sistemini çalışır kılmak gibi rutin görevleri; forum eklemek gibi daha gelişmiş işleri yerine getirmek tasarımcının teknik bilgi birikimine bağlıdır.

Teknolojik yeniliklere ve yazılımlara sürekli yatırım yaparak mükemmel bir (İYS - CMS)'ye sahip olunmaz. İYS, bir muhasebe yazılımı gibi sadece yatırım

Web sitesini yöneten kullanıcılara webmaster adı verilir.

gereksinimi olan ve satın alınıp bir sonraki gün kullanıma geçilen bir sistem değildir. Çünkü bu sistem, dijital nitelik yönetiminden döküman yönetimine, site içerik yönetiminden imaj yönetimine kadar birçok kavramı içinde barındırır. Bu nedenle çok iyi araştırılıp, sadece ihtiyaca uygun bir planlama yapılarak uygulamaya geçilmelidir.

Bir İYS, bilgiyi oluşturmayı, bilginin yönetimini ve dağıtımını desteklediği gibi internet sayfasındaki bütün sayfaların yaşam döngülerini, içeriklerini ve arşivlenebilmelerini sağlar.

İYS uygulamaları sitenin içerik yönetimini otomatikleştirmekle kalmaz, teknik bilgi birikimi olmayan kullanıcıların da sistemdeki özel bir kullanıcı arabirimi yardımıyla siteye zahmetsizce içerik ekleyebilmelerine imkân sağlar. Bu tür arabirimler, HTML kodlama gibi teknik bilgiler gerektirmediği için içeriği hazırlama ve yayın aşamalarını da son derece kolaylaştırır. Sitenize bir İYS kurarsanız site yönetimiyle ilgili hemen hemen tüm sorunlardan kurtulmuş olursunuz. Site haritası ve site içi arama gibi özellikler, özel bir programlamaya gerek kalmadan otomatik olarak güncellenir. Forum, alışveriş sepeti, resim galerisi gibi birçok bileşende kullandığınız İYS ile bütünleşik olarak gelir ya da sonradan eklenti olarak kurulabilir. Tüm bu özellikler, geleneksel web sitesi geliştirme yöntemine kıyasla harcamanız gereken zamanı da azaltır. Üstelik karşılaşılabilecek hatalar ve güvenlik riskleri de bu yöntemle azalacaktır. İYS tabanlı bir sitenin görünümü şablonlarla sağlanır, hatta bazı İYS'lerde sitenin her sayfasına ya da bölümüne ayrı şablonlar atanabilir.

Örneğin teknik bilgi birikimi olmayan bir yazar, İYS'e bir makale girdikten sonra bu makaleyi İYS'de önceden tanımlanmış şablon içinde yayınlayabilir. Böylece sitenin genel tasarımı korunmuş olur. Bu da web tasarımcılar için kolaylık sağlar.

Büyük işletmelerde İYS'lerin kullanımı 1990'larda yaygınlaşmıştır. Fakat İYS'lerin kurulum ve işletme maliyetinin çok yüksek olması, küçük işletmelerin ve bireysel kullanıcıların İYS'leri kullanmasını geciktirmiştir.

Maliyet bir sorun olmasa bile bu yıllarda İYS'ler çok karışık arabirimlere sahiptir. Bu nedenle bakım ve yönetim işleri için İYS uygulamalarını yakından tanıyan bir uzmanın istihdam edilmesi gereklidir.

İşte bu noktada Joomla ve Wordpress gibi İYS yazılımları son kullanıcıların kaderini değiştirerek sadece maliyeti ortadan kaldırmakla kalmayıp, aynı zamanda kullanımı en kolay arabirimi de ortaya koymuştur. Bu yazılımları kullananlar, teknik bilgi birikimine sahip olmasa bile yarım saat içinde indirip yükleyebilir ve çalışan bir web sitesine kolayca sahip olabilirler.

Bu yüzden Joomla ve wordpress yazılımları, dersimizde anlatılan İYS yazılımı olarak seçilmiştir.

Statik ve Dinamik WEB Sayfaları

HTML dilinde kodlanmış ve herhangi bir içerik yönetim sistemiyle yönetilemeyen web sayfalarına “statik” web sayfaları denir. Statik web sayfalarında sayfaların içeriği ve tasarımı (sunumu) bir aradadır. İYS’ler ise “dinamik” web sayfalardan oluşur. Dinamik web sayfalarında içerik ve tasarım birbirinden ayrıdır. İçerik kısımları genellikle bir veritabanında saklanır. İYS, veritabanından bu bilgileri çekerek tasarım şablonuyla birleştirir ve en sonunda nihai sayfayı oluşturur. Böylece bir web sayfasını oluşturma işlemi, kişiler arasında dağıtılabilir. Bu sistemde bir kişi sitenin tasarımını (şablonunu) hazırlarken başka bir kişi siteye içerik girme görevi alabilir oysa statik sitelerde genellikle siteyi tasarlayan kişi, içeriği de sayfalara yerleştirmek zorundadır.

İçerik yönetim sistemleriyle yönetilen sitelerde; Siteye yeni bir tema yükleyerek bütün sayfalardaki tasarım kolayca değiştirilebilir.

İçerik Yönetim Sistemlerinin Yapısı

İçerik yönetim sistemleri genelde aşağıda verilen 4 ayrı bölümden oluşur. Bunlar;

- İçerik Oluşturulması
- İçerik Yönetimi
- İçerik Yayınlanması
- Sunum

İçerik Oluşturulması: İçerik yönetim yazılımlarında yer alan yazım bölümü, Microsoft Word gibi tasarlandığından içeriği oluşturmak için hiçbir HTML bilgisine gerek duyulmadan makale yazılabilir. Ayrıca istenirse Microsoft Word içerisinden kes-yapıştır yöntemiyle de bilgiler bu bölüm içerisine alınabilir.

İçerik Yönetimi: İçerikler oluşturulduktan sonra, İYS veri tabanında saklanır. İçeriğin yönetilmesi ise bir onaylama ve yetki denetiminden sonra sağlanır. Çalışanlar, sadece girmeye ve değiştirmeye izni olan alanlar içerisinde değişiklik yapabilir. Ancak yapılan değişikliğin geçerli olabilmesi için değişikliği yapan kullanıcıdan daha yetkili bir kullanıcının onay vermesi gerekmektedir. İYS, her aşamada içeriğin hangi durumda ve kimler tarafından yürütüldüğünün bilgilerini tutar.

İçerik Yayınlamak: İçerik, en son haline karar verildikten sonra ağ içerisinde ya da sitede yayımlanabilir. İçeriğin, bütün onay ve denetim işlemlerinden geçtikten sonra yayımlanması için tek tuşa basılması yeterlidir.

Sunum: İYS, site haritası sayesinde ziyaretçiye sitenin neresinde veya bulunduğu yerin sitenin hangi bölümüne ait olduğu konusunda bilgi verir.

İçerik Yönetim Sistemlerinin Seçimi

Hangi İYS'nin yararlı ya da uygun olacağının kararını vermek aşağıdaki sorulara olumlu yanıt vermekle sağlanabilir. Bunlar:

İçerik yönetim sistemleriyle yönetilen sitelerde; kullanıcılar tarafından hazırlanan içerikler editörler tarafından kontrol edildikten sonra yayınlanır.

Ne çeşit bir siteye sahip olmak gereklidir?

İhtiyaç duyulan site, bir portal mı, kişisel bir blog mu yoksa bir oyuna ait form mu, siteyi kurmadan önce karar vermek gerekir.

Ne tür araçlara ihtiyaç var?

Tasarlanan web sitesinde Takvime, Upload/Download (Yükleme/İndirme) alanına, Resim galerisine, Dil özelliklerine, Forum, Anket özelliklerine ihtiyaç duyulacak mı? Bütün bu özelliklere ihtiyaç duyulup duyulmayacağı, firmanın belirleyeceği ihtiyaçlarla beraber düzenlenmelidir. Bu tür özellikler daha sonra eklentilerle de sağlanabilir.

Sitenin tasarımı nasıl olmalıdır?

Sitenin tasarımı, en az içerik kısmı kadar önemli bir konudur. Tasarım tamamıyla firmanın kurumsal kimliğini yansıtır. İYS, her ne kadar çeşitli tasarımların uygulanmasına izin verse de bunların devamlı olarak değiştirilmesi, sitenin kullanımını zorlaştırdığından tavsiye edilmez.

Sitede ne tip içerikler yer almalıdır?

Sitenin içerdiği bilgiler, ziyaretçilerin sitede kalma süresiyle doğru orantılıdır. Ziyaretçilerin siteye bağlı kalma süresini artırmak için sitedeki bilgilerin kısa aralıklarla güncellenmesi gereklidir.

Bakım ve yenileme nasıl yapılır?

Sitelerin yayında kalma süresi ilerledikçe ve yeni içerikler eklendikçe, siteye bakım da gereklidir. Eski içerikler, yenileri eklendikçe sürekli yedeklenmelidir. Siteye yapılan saldırılar, internet arızaları veya benzeri durumlarda sitenin yayını durdurularak, siteye bakım yapmak gerekir. Her İYS, bu tip durumlarda kendi geliştirdiği özel çözümleri kullanılır.

Başka bir İYS'ye data kaybına yol açmadan nasıl geçilir?

Bu işlem için İYS'nin içinde bulunan bütün verilerin tekrar kullanılabilir olduğundan emin olunması gerekir. Maalesef, çoğu sistem bu koşulu yerine getiremeyecek şekilde tasarlanmıştır. Bu durumda en kötü durum göz önünde bulundurulur değerlendirme yapılmalıdır.

Yeni sürüm çıktığında ne yapılmalıdır?

Alınacak sistemin yeni bir versiyonu çıktığında neler değişeceğine ve bununla ilgili nasıl bir strateji takip edileceğine karar verilmelidir. İYS'ler yenilendikçe bu yenilikler her zaman firmaya yarar sağlamayabilir. Güncellemeler sonrası önceki sürümde yer alan özellikler devre dışı kalabileceği gibi bazı veri kayıplarının yaşanması da olasıdır. Bu nedenle güncelleme öncesi tüm yazılımın ve veri tabanının güvenli bir şekilde yedeklendiğinden emin olunmalıdır. Yazılımlar yenilendikçe, nadiren de olsa donanım altyapısında yenilenmesini gerektirir

Kullanım Kolaylığı nasıl anlaşılır?

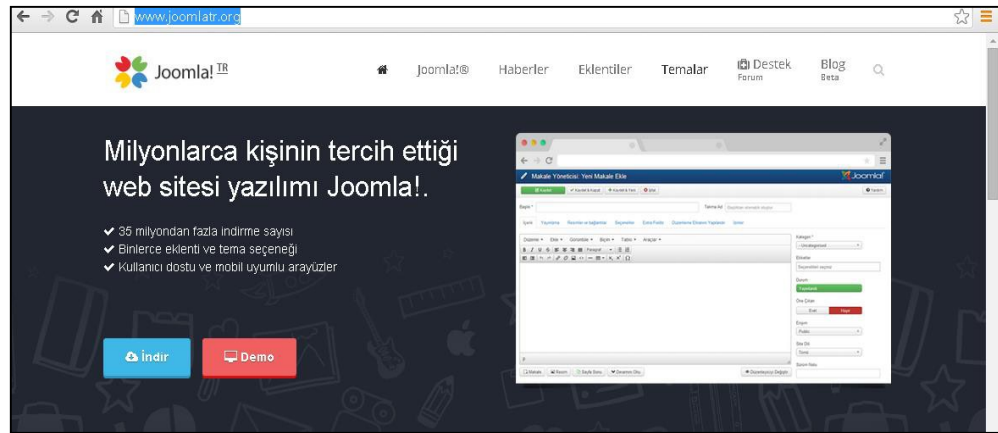
Web ortamında çalışmak, bilgisayar becerisiyle birlikte teknik bilgi de gerektirir. Kullanım kolaylığı, teknik anlamda yetenekli olmayan insanların bile İYS'nin yönetimine katılabilir hâle getirmesini sağlar.

En yaygın kullanılan içerik yönetim sistemleri

Özgür yazılım veya Açık kaynak kodlu yazılım, hiçbir kısıtlama olmadan kullanılabilen, incelenebilen ve değiştirilebilen yazılımlardır. Kaynak kodları değiştirilerek kullanılabilir veya dağıtılabilir. Açık kaynak kodlu yazılımlar genelde ücretsiz dağıtılır nadiren de olsa açık kaynak kodlu yazılımlar özgür olmayabilir. Açık kaynak kodlu içerik yönetim sistemi pazarında üç büyükler olarak ifade edebileceğimiz içerik yönetim sistemleri Joomla, WordPress ve Drupal'dır. Her üç yazılımın da web ortamında farklı site örnekleri mevcuttur.

Açık kaynak kodlu İYS'lerin dışında parayla veya projelerle hazırlanmış kuruluşa özel İçerik Yönetim Sistemleri de vardır. Özellikle Üniversiteler ve devlet kurumları, kurumsal kimlikleri dolayısıyla (joomla, wordpress, Plone, Pivotx, Typo3 vb. gibi) açık kaynak İYS lerini kullanmayı tercih etmezler. Kullanılan hazır yazılımlar, bu tip kurumlardaki birimlerin ihtiyaçlarını karşılayacak yapı ve esneklikte değildir. Ayrıca bu sistemlerin zaman içerisinde ortaya çıkartmış olduğu güvenlik açıklarından dolayı, kendileri için özel olarak geliştirdikleri içerik yönetim sistemini kullanırlar. Bunlardan bazıları; TÜBİTAK Ulusal Araştırma Altyapısı Bilgi Sistemi (TARABİS), ODTÜ Merkezi İçerik Yönetim Sistemi (MİYS) 'dir.

Joomla: Dünya genelindeki birçok yarışmada ödül almış, güçlü ve aktif web siteleri hazırlayabilen bir İYS dir. Türkiyede ve dünyada web tasarım şirketlerinin en çok kullandığı CMS'lerin başında gelir. Son dönemde Türkiyede üretilen web sistemlerinin çoğunda wordpress İYS sistemi, daha fazla tercih edilir olmuştur. Bu İYS'yi indirip kurmak için Şekil 1.1'de gösterilen <http://www.joomlatr.org> web adresinden faydalanılabilir.

Şekil 1.1. Joomla İYS sistemini indirmekte kullanılan web sitesi

Wordpress.com sitesi üzerinden bir blog hesabı olarak hiçbir ücret ödmeden içeriklerinizi kolayca yayınlatabilirsiniz.

WordPress: WordPress, dünyanın en yaygın içerik yönetim sistemlerinden (CMS) biridir. Yaygın olarak kullanılmasının temelinde açık kaynak kodlu yapısı, kolay kurulumu, kullanıcılar tarafından üretilen tema ve eklenti desteği bulunmaktadır. WordPress'i kurmak, genişletmek ya da kullanmak için yazılım uzmanı olmanız gerekmez. Sadece bir kaç tıklama ile kolay kurulum hemen kullanılmaya başlanabilir.

Bu İYS'yi indirip kurmak için Şekil 1.2'de gösterilen <https://tr.wordpress.org> web adresinden faydalanılabilir.

Şekil 1.2. Wordpress İYS sistemini indirmekte kullanılan web sitesi

Drupal: Drupal, gelişmiş ve ücretsiz yapısıyla kullanıcılara çeşitli web alanlarında değişiklik yapma imkânı sağlar. Kullanıcılar istedikleri şeyleri kolayca yayınlayıp yönetebilir ve düzenleyebilirler. Bu İYS'yi indirip kurmak için Şekil 1.3'de gösterilen <http://drupaltrkiye.org> web adresinden faydalanılabilir.

Drupal, Joomla veya Wordpress içerik yönetim sistemleri kadar yaygın olmasada güvenlik açıkları bakımından bu sistemlerden daha sağlamdır.

Şekil 1.3. Drupal İYS sistemini indirmekte kullanılan web sitesi